

Szakmai záróbeszámoló

az FK 138315 azonosítószámú kutatási projektben végzett munkáról

(2021.09.01. – 2025.02.28)

A kutatás átfogó célja a szociális szférában dolgozók szakmai mobilitásának, mentális egészségének, valamint a szűken és tágan értelmezett munkakörnyezetének vizsgálata volt. A projekt három tematikus pillérre épült: (1) a humán területen dolgozók munkakörülményeinek, mentális egészségkockázatainak feltárása nemzetközi és időbeli összehasonlításban – különös tekintettel a szociális területen dolgozókra; (2) a szociális szektorral összefüggő, szakmán belül és kívül keletkezett online tartalmak elemzése; (3) a szociális szakemberek (pálya)mobilitásának feltérképezése mentális egészségük és – szakmaspecifikus – munkakörülményeik függvényében.

A kutatás menete összességében az előzetes munkaterv szerint alakult. A tervezetthez képest a terepmunka során felmerült nehézségek némi időbeli csúszást okoztak a szociális munkások körében készített kérdőíves adatfelvétel lebonyolításában. A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság – első körben – nem engedélyezte a fenntartása alá tartozó intézmények munkatársai körében a lekérdezést, és a Főigazgatóság illetékes osztályvezetőjével való egyeztetés, majd az engedély megérkezése néhány hónapos késedelmet eredményezett az adatfelvétel során. A kutatócsoport összetételében is történt változás: munkánkba a 2. kutatóévtől egy új kutató, Balogh Karolina kapcsolódott be, mert a kutatócsoport egyes tagjainak egyéb kutatási feladatai időközben megváltoztak.

A projekt szakmai eredményei

I. pillér: A humán szakmák munkakörülményeinek összehasonlító vizsgálata

A kutatásnak ebben a szakaszában az EU Labour Force Survey adatbázisainak másodelemzésével két kérdéskör vizsgálatára fókuszáltunk. (1) Egyfelől azt vizsgáltuk, hogy milyen stresszhez vezető – a mentális egészségre is kockázatokat jelentő –, a munkakörülmények terén tapasztalható egyenlőtlenségekkel szembesülnek Magyarországon a humán foglalkozásúak, azaz a szociális, az egészségügyi, az oktatási és az egyéb humán területeken dolgozók. Azt is elemeztük, hogy az elmúlt másfél évtizedben a különböző munkakörülményi mutatók mentén milyen változások történtek az egyes foglalkozásokon belül és a foglalkozások között. (2) Másfelől azt tártuk fel, hogy a humán foglalkozási területeken dolgozók milyen pszichoszociális kockázatoknak vannak kitéve a munkahelyükön és milyen eltérés látható ebben Európa különböző régiói között. E kérdések megválaszolása kulcsfontosságú a pszichoszociális kockázatkezelés előmozdítása és a beavatkozási irányok kijelölése érdekében.

Vizsgálatunk eredményei szerint Magyarországon a 2000-es évek óta fokozatosan növekedett a humán szakmák közötti egyenlőtlenség és a magyar eredmények európai összehasonlításban rendkívül kedvezőtlenek. Eredményeink arra a negatív változásra is felhívták a figyelmet, hogy Magyarországon erősödött mind a szociális, mind az egészségügyi területen dolgozó szakemberek munkahelyi erőszakos viselkedésnek való kitettsége a többi foglalkozási területen dolgozók csoportjaihoz képest. A *nemzetközi összehasonlító elemzés* fontos tanulsága, hogy a kliensekkel kapcsolatos nehézségek jelentős pszichoszociális

stresszforrást jelentenek a humán foglalkozásokban, amely leginkább a szociális szférában dolgozókat érinti és elsősorban a kelet-közép-európai országokban. Összegezve kutatásunk hozzáadott értéke, hogy több dimenzióban is összehasonlító jellegű volt: egyrészt térbelileg, országok és országcsoportok között, másrészt a humán és nem humán foglalkozások között, harmadrészt az egyes humán foglalkozásokon belül a szociális, az egészségügyi és az oktatási területeket összehasonlítva. Tudományos bizonyítékokon alapuló eredményeink felhívták a figyelmet a különböző foglalkozási területek mentális egészséget veszélyeztető munkahelyi tényezőire, megalapozva a munkavállalók egészségét és biztonságát erősítő szakpolitikai döntéshozatali folyamatot.

E munkaszakasz eredményei alapján 4 tanulmányt készítettünk. Ezek közül 2 folyóiratcikk már megjelent és 2 tanulmányunk van elbírálás alatt nemzetközi folyóiratoknál:

- Győri Á., Perpék É., Huszár Á., Balogh K. (2023): Milyen egyenlőtlenségekkel szembesülnek a humán foglalkozásúak a munkakörülmények terén? A munkahelyi stresszorok változása Magyarországon 2006 és 2020 között. *Statistikai Szemle*, 101(12): 1051–1083. <https://doi.org/10.20311/stat2023.11.hu1051> (Q3)
- Győri Á., Perpék É., Ádám Sz. (2024): Mental health risk in human services work across Europe: the predictive role of employment in various sectors. *Frontiers in Public Health*, 12, 1407998, <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1407998> (Q1, IF: 3)
- Győri Á., Balogh K., Ádám Sz., Perpék É.: Psychosocial risks and their predictors in human service occupations: the case of Hungary. *Current Psychology* (Q1, IF: 2,6)
Benyújtott kézirat: <https://file.tk.hu/s/NNQFH8fKRYDTW9M>
- Győri Á., Perpék É.: Are healthcare workers the most exposed to mental health risks? Psychosocial risk factors in healthcare compared to other occupations in 19 European countries. *BMC Human Resources for Health* (D1, IF: 3,9)
Benyújtott kézirat: <https://file.tk.hu/s/F7DHtAmHRR8iJHb>

II. pillér: A szociális szakmán belül és kívül keletkezett nyílt webtartalmak elemzése

A kutatás második szakaszában fő célunk a szociális szektor külső megítélésének, valamint a szakemberek belső narratíváinak vizsgálata volt az online térben található tartalmak alapján. (1) Ennek keretében feltérképeztük, hogy a szektorról szóló külső diskurzus milyen témák és toposzok mentén szerveződik. (2) A belső, online közösségi médiában zajló diskurzusok elemzése révén pedig megvizsgáltuk a szociális munkások véleményét saját szakmájukról, munkakörülményeikről, mentális egészségükről, pályamobilitásukról, szakmai motivációikról és a nehézségekkel való megküzdési stratégiáikról.

A külső és belső online tartalmak automatizált összegyűjtése a kutatócsoport által meghatározott kulcsszólista alapján a Talkwalker szoftver segítségével történt. Az adatokat többlépcsős tisztítás és kódolás után elemeztük. A külső és a belső narratívák és toposzok online, exploratív elemzése önmagában is módszertani újdonságnak számít. Továbbá, mivel az adatgyűjtés a 2018. december 1. és 2021. november 30. közötti időszakra vonatkozott, lehetőségünk nyílt a koronavírus-járvány előtt, alatt és után keletkezett tartalmak összehasonlítására. Az adatok a TK Kutatási Dokumentációs Központ (KDK) Adatrepozitóriumában mindenki számára hozzáférhetők: <https://doi.org/10.17203/KDK605>

A *szociális szektorral összefüggő belső online tartalmak* (N=6692) elemzése során feltérképeztük, hogy a szociális munkások hogyan vélekednek saját szakmájukról, annak külső megítéléséről, megbecsültségéről és presztízséről. Megvizsgáltuk e percepciók időbeli változását is. A szociális szakmai csoportokban megosztott vélemények szentimentelemzése alapján az rajzolódott ki, hogy a hozzászólások, bár vegyes hangnemben íródtak, többségük erős kritikus éllel. Az elégedetlenség különböző szintjeinek és korrekciós mechanizmusainak értelmezésére Hirschman kivonulás, tiltakozás és hűség fogalmait hívtuk segítségül. Négy fő fázist azonosítottunk: a mérsékelt, erősödő, intenzív és fokozatosan elhaló tiltakozás szakaszait, amelyek időbeliségben a koronavírusjárvány egyes hullámain tükrözték.

A munkaszakasz eredményeit a szociális szakemberek munkahelyváltási terveinek vegyes módszertanú vizsgálatához is felhasználtuk. A szociális szakemberek közösségi média kommentjeinek kvalitatív elemzése kiegészítette és árnyalta a kvantitatív adatelemzés következtetéseit. Az online tartalmak kvalitatív elemzése számos szektoron belüli és azon kívüli problémákat is feltárt, melyek hozzájárulnak a pályaelhagyáshoz és a karrierváltáshoz; ezek például az elégtelen szakmai érdekképviselés, a munkaerő-utánpótlás és -megtartás nehézségei. Az eredmények rámutattak a szociális ágazat válságára, valamint a munkafeltételek javításának és a szakmai megbecsültség növelésének fontosságára a pályaelhagyás megelőzése és az utánpótlás biztosítása érdekében.

Ez a kutatási szakasz *a szociális szférán kívül keletkezett tartalmak* elemzését is magában foglalta. A külső tartalmak tematikájában egyértelműen felülreprezentált volt a gyermekvédelemről és a gyermekvédelmi törvény módosításáról szóló diskurzus (N=2230). Kvalitatív eredményeink tükrében egyértelmű, hogy a gyermekvédelmi rendszer és az egész szociális ágazat fejlesztésre szorul.

A szociális szférán kívül keletkezett nyílt webtartalmak alapján a társadalmi reflexiók általános logikájára is következtettünk válság idején, a sérülékeny csoportokkal kapcsolatos diskurzusok elemzésén keresztül (N=5308). A sérülékeny csoportok közül a gyermekeket, az időseket és a hajléktalanokat vizsgáltuk, valamint kitértünk az őket ellátó szociális szakemberek és az ágazat általános helyzetére is. Elemzésünkben kettős válságkezelési logikát azonosítottunk. Míg a gyermekekkel, az idősekkel és a szociális szakemberekkel kapcsolatos diskurzusokban a szolidaritás, együttérzés és egyéni felelősség dominált, addig a hajléktalanokkal kapcsolatos percepciókra inkább a bürokratikus racionalitás és a sérülékeny csoport tagjainak a hibáztatása volt jellemző. A koronavírus-válság-reakciókból a felelősség implicit hátrítása és a proaktivitás hiánya is kitűnt.

A webtartalmak elemzésének eredményeit 4 tanulmányban foglaltuk össze. Közülük 2 folyóiratcikk már megjelent és 2 kéziratunk elbírálás alatt van nemzetközi folyóiratoknál:

- Perpék É., Bauer Zs., Elek Zs., Győri Á. (2025): Social in social: analysis of social media discourses of Hungarian social workers about their profession. *Society and Economy*, online first, <https://doi.org/10.1556/204.2025.00004> (Q3)
- Győri Á., Perpék É. (2025): Who exits? A mixed methods analysis of determinants of turnover intention among Hungarian social workers. *European Journal of Social Work*, online first. <https://doi.org/10.1080/13691457.2025.2461619> (Q1, IF: 1,6)
- Perpék É., Győri Á.: "Is this child protection?" Reactions to the 2021 amendment of the Hungarian Child Protection Act in the online space. *Information, Communication & Society* (Q1, IF: 2,3) Benyújtott kézirat: <https://file.tk.hu/s/7ApJFWmLCE4eW2A>

- Győri Á., Balogh K., Vékás-Kocsis V., Perpék É.: "Here's what you should do!" The logic of social reflections when a situation of anomie arises. *Social Sciences & Humanities Open* (Q1, IF: 1,4) Benyújtott kézirat: <https://file.tk.hu/s/yHA6GgqZ3ndB9y4>

III. pillér: A szociális szakemberek célzott vizsgálata survey keretében

A kutatásnak ebben a szakaszában az első két kutatási pillér és a szakirodalom tanulságaira építve kérdőívet készítettünk a szociális szakemberek célzott vizsgálatára. A kérdőívben felmértük a válaszadók múltbeli és tervezett mobilitási útjait, annak szervezeten, valamint szakmán belüli és kívüli, illetve horizontális és vertikális vetületeit egyaránt. Továbbá a kérdőív – a hagyományos szocio-demográfiai kérdések mellett – a munkakörülményekkel, munkakörnyezettel, munkaleterheltséggel kapcsolatos kérdésblokkot; a COVID-19 járvány idején a munkavégzés körülményeit érintő változásokkal kapcsolatos kérdéseket; a mentális és fizikai egészségre irányuló kérdésblokkot; a munkával, munkahellyel való elégedettség kérdéseit; az egészségmagatartás felmérésére irányuló kérdésblokkot; valamint a nehéz helyzetekkel, problémákkal való megküzdési képességet mérő kérdéseket tartalmazott. A kérdőívet CAPI technikával vettük fel a szociális alap- és szakszolgáltatásokat nyújtó intézményekben dolgozó szakemberek 700 fős országos reprezentatív mintáján 2022 májusa és novembere között. A mintába került szociális szakemberek összetételi aránya (1) ellátási szakterület típusa (szociális alapszolgáltatás, család- és gyermekjóléti szolgáltatás és gyermekjóléti alapellátás, szakosított szociális ellátás, gyermekvédelmi szakellátás), (2) fenntartó típusa (állami-önkormányzati, nem állami-önkormányzati) és (3) regionális elhelyezkedés (NUTS2 régiók) szerint megfelelt a szociális szolgáltatási területeken dolgozó szakemberek összetételének. Az alapsokasági adatokat a Központi Statisztikai Hivatal által rendelkezésünkre bocsátott 2021. december 31-i állapotot tükröző adatok szolgáltatták. A survey adatbázisát a KDK Adatrepozitóriumban nyilvánosan elérhetővé tettük: <https://doi.org/10.17203/KDK641>

Ebben a kutatási szakaszban (1) egyfelől a szociális szakemberek mobilitási szándéka és munkahelyváltási elképzelései – a horizontális és a vertikális, valamint a szociális szférán belülről és kívülről irányuló munkahelyváltási tervei –, valamint kiegészítő tünetei mögött meghúzódó közvetett és közvetlen befolyásoló tényezők (például szakmaspecifikus munkakörülmények, munkával való elégedettség, reziliencia-mutatók) vizsgálatára és ezek összefüggéseinek feltárására fókuszáltunk. (2) Másfelől azt is elemeztük, hogy a COVID-19 pandémia idején a munkavégzés körülményeit érintő kedvezőtlen változások hogyan befolyásolták a szociális munkások mobilitási szándékát. (3) Harmadrészt a reziliencia, mint személyes erőforrás szerepét vizsgáltuk a szociális munkások kiegészítésének csökkentésében és a szervezeti, illetve egyéni hatékonyságuk növelésében.

Kutatásunk újszerűsége – amellyel, hogy hiánypótló diagnózist nyújtott a szociális szakemberek kiegészítés-érzékenységről és mobilitási terveiről –, hogy rámutatott a szociális munka speciális körülményeinek (a kliensek nehéz élethelyzetének, a kulturális különbségeinek, az együttműködési problémáknak és a terepmunka nehézségeinek) szerepére a szociális szakemberek kiegészítésében és szakmai mobilitásában. Azt találtuk, hogy a szociális szakemberek kiegészítőtüneteit és mobilitási szándékát közvetlenül és közvetetten egyaránt meghatározó tényezők: a terepmunkával kapcsolatos kihívások, a kliensekkel való problematikus érintkezés,

a munkakör és feladatok illeszkedésének problémái és a nem megfelelő munkavégzési, motivációs körülmények. Ezeken a területeken tehát a legsürgetőbb Magyarországon a beavatkozás.

Figyelemre méltó eredmény, hogy a COVID-19-hez kapcsolódó, a munkavégzés körülményeit érintő negatív változások (például a biztonsági szabályok és előírások változásai, az adminisztrációs terhek megnövekedése, a biztonságos munkavégzési feltételek biztosításának problémái) nemcsak közvetlenül növelték a szociális szakemberek mobilitási szándékát, hanem közvetve, a csökkenő munkával való elégedettségen és a növekvő kiégésen keresztül is. Ezek az eredmények annak fontosságára hívták fel a figyelmet, hogy szükség lenne felkészíteni a szociális munkásokat – akár már az egyetemi vagy posztgraduális képzésük alatt – a válsághelyzeti, vészhelyzeti korlátozások során alkalmazandó beavatkozásokra és az ilyen helyzetekben megjelenő problémák kezelésére. Eredményeink alapján a reziliencia bizonyult a legerősebb védőfaktornak a kiégéssel szemben, alátámasztva a szociális munkások körében a kiégés csökkentését célzó, az ellenálló képességet fokozó programok tervezésének fontosságát. Összességében eredményeink jelentős mértékben hozzájárulhatnak a szociális ellátás minden területén azon szervezeti és/vagy szakpolitikai szintű beavatkozások megalapozásához, amelyekkel csökkenthető a szociális szakemberek kiégésének mértéke és fluktuációja.

E munkaszakasz eredményei alapján 7 tanulmányt készítettünk. Ezek közül 5 folyóiratcikk már megjelent, 1 tanulmányt publikálásra elfogadtak (megjelenése folyamatban) és további 1 tanulmányunk van elbírálás alatt nemzetközi folyóiratnál:

- Győri Á., Perpék É. (2021): Szakmai munkakörülmények, kiégés és mobilitás a szociális és fejlesztő szakemberek körében. *Socio.hu: Társadalomtudományi Szemle*, 11(3): 20–38. <https://doi.org/10.18030/socio.hu.2021.3.20>
 - Győri Á., Perpék É. (2022): Work conditions and burnout: An exploratory study among Hungarian workers in family and child welfare, child protection and pedagogical professional services. *European Journal of Social Work*, 25(5): 777–791. <https://doi.org/10.1080/13691457.2021.1997926> (Q1, IF: 1,6)
 - Győri Á., Perpék É. (2023): Mobilitási szándék és munkahelyváltási tervek a szociális szakemberek körében. *Esély: Társadalom és Szociálpolitikai Folyóirat*, 34(3): 3–26. <https://doi.org/10.48007/esely.2023.3.1>
 - Győri Á., Ádám Sz. (2024): Profession-specific working conditions, burnout, engagement, and turnover intention: the case of Hungarian social workers. *Frontiers in Sociology*, 9(12), 1487367. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2024.1487367> (Q1, IF: 2)
 - Kopasz M., Győri Á., Husz I., Medgyesi M. (2024): Does attending to extremely poor clients increase the burnout of social workers? *European Journal of Social Work*, online first, 1–16. <https://doi.org/10.1080/13691457.2024.2367069> (Q1, IF: 1,6)
 - Győri Á., Ádám Sz. (2025): How COVID-19 pandemic-related work and organizational changes affected social workers' turnover intention: The mediating role of job satisfaction and burnout. *Journal of Social Work*, Publikálásra elfogadva, megjelenés folyamatban: <https://real.mtak.hu/217775/> (Q1, IF: 2)
 - Ádám Sz., Győri Á.: Resilience as a personal resource reduces burnout among social workers: implications for policy and practice. *Heliyon* (Q1, IF: 3,4)
- Benyújtott kézirat: <https://file.tk.hu/s/STTseAJiFDdfRDi>

Disszemináció

A kutatás eredményeit egyfelől rangos nemzetközi és hazai folyóiratokban publikáltuk, másfelől arra is törekedtünk, hogy ezeket minél több nemzetközi és magyarországi fórumon ismertessük. A projekt munkatervében előzetesen 10 publikációt terveztünk, az összegyűjtött és elemzett adatok, valamint az eredmények gazdagsága azonban ennél többet tett lehetővé. Összesen 15 tanulmányt készítettünk, és ezek közül 10 már megjelent. Ezidáig 3 tanulmányt publikáltunk magyar nyelvű referált folyóiratokban, 7 angol nyelvű tanulmányt Web of Science folyóiratokban és további 5 nemzetközi folyóiratcikkünk van elbírálás alatt Q1-es és D1-es folyóiratoknál.

A projekt mindegyik kutatóévében részt vettünk konferenciaelőadásokkal a szociális munka legjelentősebb nemzetközi szakmai konferenciáin: az International Federation of Social Workers [IFSW] és az European Conference for Social Work Research [ECSWR] által szervezett konferenciákon. Ugyanígy az European Sociological Association [ESA] és az International Sociological Association [ISA] keretében megrendezésre kerülő európai szakmai fórumokon is jelen voltunk.

A tanulmányírás és konferenciaelőadások mellett a kutatócsoport tagjai egy konferenciaszekciót szerveztek „*A szociális és közösségi munka kihívásai: kudarcok, stratégiák és jó gyakorlatok*” címmel, amely a Magyar Szociológiai Társaság 2022. évi vándorgyűlésén (Miskolci Egyetem, 2022. október 14-15.) került megrendezésre. Továbbá eredményeinket 2023. május 9-én egy workshop keretében is megvitattuk. Ezek a fórumok lehetőséget biztosítottak arra, hogy eredményeinket nemcsak a tudományos közösséggel, hanem a gyakorló szociális szakemberekkel és szakértőkkel is megosszuk és megvitassuk.